

Miklósi-Sikes Csaba

A Veszprém megyei Hosztót római katolikus temploma

Hosztót Sümegettől nyugatra, Vas megye határa közelében, Veszprém megye területén fekszik. Neve a magyar hosszú melléknévnek és a tót népnévnek az összetételéből ered (Hosszútót). A falu nevének mai (Hosztót) formában történő használata 1742-től kezdődően terjedt el.

Nagy valószínűséggel Árpád-kori település. Nemesbüky szerint első telepesei a 11. században, a katonai jellegű telepítések idején Szlavónia (ma Horvátország) területéről érkeztek. Első előfordulásával 1268-ban találkozunk, amikor várföld volt, s mint

3 elhagyott ház szerepelt az akkori összeírásban. A megerősödő török támadások miatt az 1660-as években a lakosság elhagyja a falut, és a Marcal folyó jó védelmet nyújtó ingoványában emelt (Marcalszeg) – később palánkkal megerősített földvár – területére költözött. Egy 1660. március 10-én írt szerződés szerint „a Hosszútóti jószággh az Török pogányságh miat éppen elpusztult az jobbágyságik elhalva róla”. Két év múlva Hosszútóti István örökös áron megváltik Páhy javára a birtoktól, s ezzel az adásvételi szerződéssel véget ér a család 391 éven át tartó tulajdonjoga.

III. Károly (1711-1740) által kezdeményezett országos telepítési mozgalom része. Kelcz Ádám 1737. január 1-jén köt szerződést a 9 német és 1 magyar betelepülővel, számukra 1739-ben hozzálát a falu templomának a felújításához is, de hamarosan bekövetkezett halála miatt ezt a munkát az új tulajdonos, Bakó Farkas végeztette el. Bakó 1742-ben hunyt el, utána a Gyulai család tagjai birtokolták a települést 1852-ig. Később a település gyakran cserélt gazdát.

Temploma a középkorban anyaegyház, 1333-35-ben papja Tamás, 30 széles dénár pápai ti-

Hosztót római katolikus temploma

Hosztót madártávlatból

ilyent szerezték meg 1271-ben a Szalók-nemzetség tagjai. 1467-től pedig a Szalókok róla elnevezett Hosszútóti ága birtoka egészen 1662-ig, amikor Hosztót birtokát Hosszútóti István és Pál elidegenítik. 1333-ban Hosszútót már népes település, ebben az évben papja a környék legtöbb pápai tizedét fizeti. 1475-ben Mátyás király a Himfieknek adta. A falu a török idők alatt fokozatosan elnéptelenedett. Hosszútóti Imre 1561-ben még palánkkal vette körül a templomot, hogy védelmet nyújtson a portyázó törökök ellen, de 1613-ban mindössze 3 porta, 2 szabados és

A település története ettől kezdve szorosan összefügg a szomszédos Zalaszegvár, Galsa és Torna történetével, amelyekkel egy birtoktestet képezett, (Zala)Szegevár központtal. A török visszavonulása, majd a Rákóczi szabadságharc után a település még mindig lakatlan. Hatvan év elhagyatottság után 1720-ban két jobbágyot írtak össze, ami azt jelenti, hogy ha lassan is, de Hosszútóton új élet indult. A szegvári anyakönyvekben 1725-től már Hosszútótról is van születési, halálzási bejegyzés, 1731-ben már német nevek is felbukkanak. A település benépesítése a

zedet fizetett. Építésének idejéről megoszlanak a vélemények, nagy valószínűséggel a 14. század első feléből való. Építtetője a Hosszútóti család lehetett, mivel a kegyúri jogokat is e család gyakorolta. Plébánosa 1421-ben Balázs, 1461-ben Bálint, aki még 1501-ben is szerepel, míg az utolsó katolikus papja a hitújítás előtt, 1550-ben, István volt. A templom első írásos említése Budán, 1455. február 1-jén kelt oklevélben történik, melyben Garai László nádor előtt, Marczali Miklós vajda fia, a szomszédos Nyavalád (ma Zalaerdőd) nevű pusztájukat a hosszútóti (Hozw-

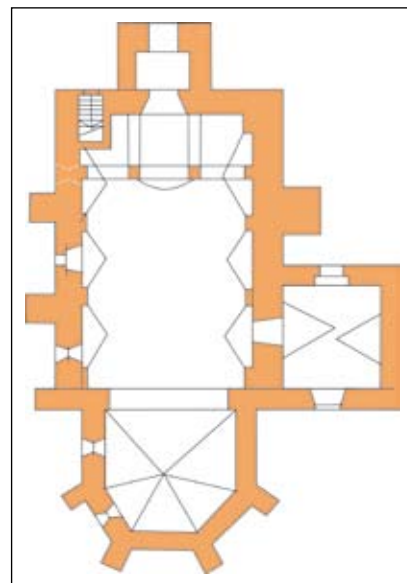
thoth) parochiális egyház Szent János oltárának ajándékozzák. Az oklevél alapján feltételezhető, hogy a középkori templomot Keresztelő Szent János tiszteletére szentelték fel. 1561-ben Hosszútóti István egy kisebb erődítményt épít a templom épülete köré.

Hosszútóti István az evangélikus Ostffy Jakab nővérét vette feleségül, s a falu jobbágyainak követniük kellett uruk vallását, így 1566-tól a falu és temploma az evangélikus vallásra tért át. A szomszédos Szegvár, s vele Hosztót, a 18. század elején tért vissza a katolikus hitre. Plébánosai 1718-tól vezették az anyakönyveket, 1733-ban filiáléi között ott találjuk Hosszútótot is, igaz, hogy még 1735-ben is csak licentiátus működik a faluba.

A Hosszútóra érkező római katolikus német telepések a templomot romos állapotban találták. 1739. január 31-én Kelcz Ádám földesúr a Helytartótanács támogatását kéri a Hosszú-Tóthi templom restaurálására. Kelcz még abban az évben elhunyt, így már az új földesúr, Bakó Farkas köt három mesteremberrel szerződést a templom felépítésére. 1742-ben, Szűz Mária mennybevétele tiszteletére, megtörtént az újjáépített templom felszentelése.

1746. szeptember 24-én Padányi Bíró Márton (1696-1762), 1745-től veszprémi püspök Hosztóton is szentmisét tartott. Ez alkalommal a templomról a következőket írták: újra boltozott szentélye és sekrestyéje van. Kívül és belül újonnan van festve és meszelve. Tetőzete fazsindellyel fedett. A templom homlokzata előtt jól kiképzett és boltozattal erősített torony áll, amelyben 130 font - kb. 73 kg - súlyú harang függ. A szentélyben levő oltár lábazata téglából készült. Az oltáron Szűz Mária fából faragott szobra áll, karján a gyermek Jézussal, aki kezében keresztet és irattekercset (chartát) tart. Jól és megfelelően kiképzett téglából és kőből épült a szöszék. A fából épített karzatot faoszlopok tartják. A templomot a Boldogságos Szűz felmagasztalásának tiszteletére szentelték.

1835. október 1-jén tűz pusztított a templomban, berendezései részben elégték. A károkat hamarosan helyrehozták, mivel egy 1838-ban történt összeírás szerint, már használják a templomot. Mint írják, van felszentelt és körülárokolt temetőhelye, amelyet még Gyulai Gaál Gábor adott ki. A temetés sorban és válogatás nélkül történt, egyedül a katolikusok temetkeztek benne. A toronyban két

A római katolikus templom alaprajza

harang függött, egy mázsás és egy harminc fontos. Az itt említett barokk kori harangokat – a tűz után – Győrben öntötték újra 1836-ban, és azon év május 6-án szentelték fel. 1916-ban leszerelték őket, illetve háborús célokra elszállították a faluból. 1924 júniusában a Hosztótról kivándorolt amerikaiak 70 dollár segélyt küldtek új harangok vásárlására, amelyeket a következő évben a soproni Seltenhofer Frigyes cég készített el. Felszentelésüket 1925. május 30-án, Jüngling Zoltán (1881-1951) szegvári plébános végezte. Ebben az évben, Lázár József (1863-1940) földbirtokos anyagi támogatásával, megújítják a templomot, az eddig fazsindellyel fedett tetőzetét palával cserélték ki. A következő év tavaszán a templom külsejét és a tornyát renováltatták, a toronyra villámhárító került. 1930 augusztusában, Szent Imre herceg halálának 900 éves jubileumi ünnepségei keretében, a hosztóti egyházközség a pécsi Angster orgona-gyárostól 3000 pengőért egy felújított orgonát rendelt kétévi törlesztésre. Egyik sípján felirat: „HONER JÁNOS 1843”.

A templom és torony legutóbbi felújítására, a hívek és a Műemlékvédelmi Hivatal anyagi hozzájárulásával, 1955 és 1964 között került sor, melynek

A gótikus szentély támpillérei

kivitelezője Körmendi Mihály sümegi építőmester volt.

A műemléktemplom keletelt, egyhajós épület gótikus szentélylyel, barokk hajóval, egyetlen gúlasisakos homlokzati toronnyal, északi oldalán sekrestyével. A hajót és a szentélyt kívül támpillérek tagolják. A hajó északi oldalán egy, a déli oldalán három támpillér és három ablak található. Eredetileg mindhárom ablak csúcsíves volt, de a középsőt egy későbbi felújítás során megnagyobbították, és félköríves záródásúra alakították át. A hajónál alacsonyabb gótikus szentély sarkainál négy támpillér áll.

A hajó északnyugati és délnyugati tetősarkain kőgúladíszítés van kis gömmbel. A klasszicista stílusú torony mai alakját a 19. században kapta. Három párkány tagolja, kőgúla sisak és korona imitáció zárja le. Középen a toronybejáró, fölötte széles sávval keretelt, enyhén ívelt ablakkal. A toronyaljban egymással szemben két beépített pad van. A jobb oldali felett az 1932-es és az 1938-as évek missziós emlékét őrző fakereszt látható, rajta felirat: „MENCSD MEG LELKEDET”. A toronyaljból a templombejárat az eredeti 18. századi faajtóval nyílik.

A toronyban három harang függ; a nagyharang felirata: „NAGYASSZONYUNK KÖNYÖRÖGJ ÉRETTÜNK. HOSZTÓTI HÍVEK 1925. ÖNTÖTTÉK SELTENHOFFER FRIGYES FIAI HARANGONTÓ GYÁRÁBAN SOPRONBAN 4963. sz.” A Szent Flórián domborművű alakjával díszített kisebbik harang felirata: „AZ ELESETT HŐSÖK EMLÉKÉRE KÖZADAKOZÁSBÓL. 1925. ÖNTÖTTÉK SELTENHOFFER FRIGYES FIAI SOPRONBAN 4694. sz.”. A harmadik egy kis lélekharang.

A 14. századi eredetű, keresztboltozattal fedett szentélye a hatszög három oldalával záródik. A boltozat zárókövén kálváriajelenet van, a megfeszített Jézus és két női

A szentély boltozatának záróköve

szent alakjával. A boltozat tagozatlan bordái embermagasságban álló hatszögletű gyámkövekre támaszkodnak, mely gyámkövek a visegrádi kerengő gyámköveire hasonlítanak.

A szentélynél szélesebb hajó barokk kori boltozatát három téglaszlop tagolja. 1999-ben, a templombelső javításakor a szentélyben (az oltár mögött balra) a levert vakolat alatt kőbe karcolt felirat bukkant elő, két névvel és két dátummal. Az első csak töredékesen maradt fenn: „GREGORIUS / ...EGH / 1605 die janu 26”, a másik „BALASIUS V / FEIOR V G / 1615”. Az első névről semmit nem sikerült kideríteni, a másodikkra némi magyarázatot ad egy 1620-ban kelt szerződés, amelyben egy bizonyos hosztóti Feior Mihály jobbágy telkét zálog alá vonják, de ennek Balázs (Balasius) nevű tagjáról közelebbit nem sikerül megismerni.

A gótikus szentély

A fából készült régi barokk oltárának Szűz Mária mennybevétele ábrázoló képe ismeretlen művész munkája. A szembemiséző oltárt és a prédikáló-állványt Mohos Nándor veszprémi faipari technikus készítette 1994-ben. Az oltár jobb oldalán Jézus szíve szobor látható. (Felirata: JÉZUS SZÍVE BÍZOM BENNED. / ÁLLÍTOTTA A HOSZTÓTI HÍVEK). Bal oldalán, a Gyulai Gaálok szegvári kápolnájából ide hozott Szt. Flórián mivesen faragott, barokk eredetű faszobra állt, melyet 1998 őszén történt templombetörés során elloptak, míg a lourdesi Szűz Mária oltárát Kekk Mihály ajándékozta a templomnak az 1900-as évek elején. A templomi padok 1742-ből valók, téglából épült szószéke feltehetőleg középkori felépítésű, ahogyan azt Padányi Bíró Márton püspök az 1746-os egyházlátogatási jegyzőkönyvében leírja. A hajó jobb oldali falán életnagyságnál nagyobb fakereszt függ, rajta faragott fakorpusszal. Szép barokk munka, csúnya vastag aranybevonattal. Burucs László plébános szerint a túskevári pálosoktól származik, a helyi hagyomány szerint a német telepesek hozták magukkal.

IRODALOM:

A veszprémi püspökség római oklevéltára. II. Bp., 1899. 66. IV. Bp., 1907. 395. 410. 413; Egyháztörténelmi emlékek a magyarországi hitújítás korából. (Szerk.: BUNYITAY – RAPACSCS – KARÁCSONYI) II. Bp., 1907. 227.; JÜNGLING Z.: Emlékpontok a zalaszegvári plébánia évkönyveiből 1718-tól napjainkig. Veszprémi Hírlap, 1909. 10.; KOMÁROMY A.: Magyar levelek a XVI. századból. Történelmi Tár, 1907. 145-147; PETRÁK M.: Ac nádor veszprémi püspöksége. Veszprém, 1949. 56; GENTHON I.: Magyarország művészeti emlékei. I. Bp. 1959. 139; KOPPÁNY T.: Késő gótikus emlékek a Balatonfelvidéken. Veszprém Megyei Múzeumi Közlemények, 2. 1964. 196.; BAKAY K.-KALICZ N.-SÁGI K.: Veszprém megye régészeti topográfiája. A devecseri és a sümegi járás. Bp. 1970. 107-108; KOPPÁNY T.: Középkori templomok és egyházas helyek Veszprém megyében. II. VMMK. 1972. 225. 224.; ZSIRAY L.: A hosztóti plébániatemplom. Műemlékvédelem, 1974. 74-77; A veszprémi egyházmegye papságának névtára. Veszprém, 1975. 292-293.; GUZSIK T.: Veszprém megye középkori templomépítészetének kutatási kérdései. VMMK. 14. 1979. 189.; VEKERDI László: Hosztót. Élet és Tudomány, 1997/13. 394.; PALÁGYI K.: Hosztót-Hosszútót. Hosztót, 2000. 64-83; PALÁGYI Klára - MIKLÓSI-SIKES Csaba: Sümeg vidékének egyházi emlékei. Hosztót. Sümegi Szűz Mária Ferences Naptára a 2004. évre. Sümeg, 2003. 74 - 77.